

موانع و مشکلات استقرار حسابرسی مبتنی بر ریسک در ایران

در گفتگو با افشین قوی اندام

حسابداری

با سپاس فراوان برای صرف وقتی که به منظور سرگرفتن و انجام این گفتگو اختصاص دادید، اجازه بدهید پرسش آغازین خود را در زمینه مفهوم حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر با شما در میان بگذاریم و از شما بخواهیم که نظرتان را در این مورد بفرمایید.

قوی اندام

در اثر وجود نقاط ضعف عمده‌ای که در روشهای سنتی حسابرسی وجود داشت حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر پایه‌ریزی شد. در حسابرسی سنتی، حسابسان تمام تصمیمهای خود را بر مبنای جنبه مادی می‌گیرند و کنترل‌های داخلی و دیگر عوامل ذاتی موثر بر فعالیت که به وسیله صاحبکار صورت می‌گیرد و برای هدفهای حسابرسی بسیار سودمند هستند، به طور گسترده مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرند و توجه فقط بر روی ارقام و اعدادی است که در صورتهای مالی گزارش می‌شوند. اما در حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر حسابرسی، بر جنبه‌های مختلف عملکردی صاحبکار از جمله سیستمهای کنترل داخلی، تغییرات حسابها و نسبتهای مالی و عوامل ذاتی موثر بر فعالیت شرکت مانند صنعت و نوع فعالیت صاحبکار، درستکاری و تجربه و دانش مدیریت ارشد و ... تمرکز شده و تعیین میزان حدود رسیدگیها

آقای افشین قوی اندام سال ۱۳۵۸ در مشهد متولد شده‌اند. دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری و عضو جامعه حسابداران رسمی و انجمنهای حسابداران خبره، حسابداری و حسابسان داخلی ایران هستند. در حال حاضر به‌عنوان مدیر حسابرسی در موسسه حسابرسی آئین محاسب و همکاران اشتغال دارند و پیش از آن نیز در موسسه حسابرسی و خدمات مدیریت رهیافت و همکاران در رده‌های مختلف حسابرسی از حسابرس ارشد تا مدیر فنی فعالیت داشته‌اند. تدریس دروس مختلف حسابداری و حسابرسی در دانشگاهها و مراکز آموزشی کشور، تالیف و ترجمه کتابهای درسی و ارائه مقاله‌ها در همایشهای دانشگاهی را نیز در کارنامه خود دارند.

زمان‌بندی اجرا و میزان روش‌های حسابرسی لازم، تعیین کند. وقتی حسابرس در بند مسئولیت خود به این نکته اشاره می‌کند که اظهار نظر وی بر اساس حسابرسی انجام شده طبق استانداردهای حسابرسی است، در صورت عدم به‌کارگیری این موضوع، با مورد عدم رعایت استانداردهای حسابرسی از سوی شخص حسابرس مواجه می‌شویم.

سایبرس

استفاده از رایانه تا چه میزان می‌تواند به انجام حسابرسی با تاکید بر مدیریت ریسک کمک کند؟

قوی اندام

محاسبات پیچیده‌ای که در محاسبه سطوح مختلف خطر حسابرسی وجود دارد، باعث شده تا فرایند حسابرسی مبتنی بر ریسک، به‌طور کامل به‌وسیله موسسه‌های حسابرسی و رده‌های مختلف حساب‌رسان اجرا نشود و به‌طور معمول بیشتر موسسه‌ها تنها بخش اول این فرایند را که مربوط به برنامه‌ریزی حسابرسی است، اجرا کرده و از ادامه بخش‌های تکمیلی دستورالعمل به‌دلیل صرف زمان زیاد خودداری می‌کنند. بنابراین طبیعی است که اگر یک نرم‌افزار مناسب در اختیار حساب‌رسان قرار داده شود که محاسبات را به‌طور کامل انجام داده و ذخیره نماید، باعث افزایش قابل توجه هم در سرعت، و هم در دقت تعیین سطوح مختلف خطر حسابرسی و در نهایت تعداد نمونه‌ها خواهد گردید. به‌عنوان مثال، بر اساس برنامه مدونی که بنده در نرم‌افزار اکسل ایجاد کرده‌ام، با مشخص کردن موارد رعایت/عدم رعایت هر کدام از روش‌های کنترل چرخه‌های سیستم صاحبکار به‌صورت عدد صفر و یک،

و آزمون‌های محتوا بر اساس تحلیل اینگونه معیارها صورت می‌گیرد. در حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر، در صورت اتکا بر سیستم کنترل داخلی، آزمون‌های محتوا محدود و در صورت عدم اتکا بر سیستم کنترل داخلی، آزمون‌های محتوا گسترده‌تر پیش‌بینی و انجام می‌گیرند.

نتیجه به‌کارگیری حسابرسی مبتنی بر ریسک، افزایش کارایی و اثربخشی حسابرسی است، زیرا با تعیین نوع و ماهیت، زمان‌بندی اجرا و حدود آزمون‌های محتوا بر اساس این روش، رسیدگی‌ها به‌طور هدف‌دار انجام شده و در نتیجه باعث کاهش اوقات کار تیم حسابرسی خواهد شد.

خطر حسابرسی یعنی احتمال خطر اینکه حسابرس نسبت به صورتهای مالی حاوی اشتباه و یا تحریف بااهمیت، نظر حرفه‌ای نامناسب اظهار کند. از این رو حسابرس با توجه به عوامل خطر از جمله خطر کنترل و خطر ذاتی که بر اساس عملکرد صاحبکار سنجیده می‌شود و خطر قابل پذیرش که با توجه به خطرگریزی و نوع مشتری به وسیله حسابرس تعیین خواهد شد، تعداد نمونه‌های لازم را بر اساس مانده هر حساب و با در نظر گرفتن ارقام کلیدی و خطرهای محاسبه‌شده در آن سرفصل، محاسبه کرده و آزمون‌های محتوا را بر این اساس انجام می‌دهد، به‌طوری که با تعیین نوع و ماهیت، زمان‌بندی اجرا و حدود روش‌های حسابرسی، خطر حسابرسی را به سطح قابل قبولی کاهش خواهد داد.

همان‌طور که در بخش ۳۲۰ استانداردهای حسابرسی هم مطرح شده، حسابرس باید سطح اهمیت را هنگام تدوین طرح کلی حسابرسی و همچنین در زمان اجرای عملیات حسابرسی با هدف ارزیابی خطرهای تحریف بااهمیت و تعیین ماهیت،

محاسبات پیچیده‌ای که در محاسبه

سطوح مختلف خطر حسابرسی وجود دارد

باعث شده تا فرایند حسابرسی مبتنی بر ریسک

به‌طور کامل به‌وسیله موسسه‌های حسابرسی و

رده‌های مختلف حساب‌رسان اجرا نشود

عمده‌ای از مشکلات موجود در خصوص عدم به‌کارگیری دستورالعمل جدید رفع خواهد شد.

رایانه می‌تواند محاسبات ساده و روزمره ما را انجام دهد و بدین ترتیب وقت ما را آزاد سازد تا بیشتر بر روی تحلیلها و تصمیم‌گیریهای عمده و اساسی‌تر، تمرکز کنیم.

سازمان

امروزه با توجه به فضای کسب‌وکار در ایران، تا چه حد مفاهیم حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر رعایت می‌گردد، در صورت وجود موارد عدم رعایت، علت یا علت‌های آن چیست؟

قوی اندام

همانطور که در بخش‌های تجدیدنظر شده دستورالعمل حسابرسی نیز تصریح شده، منطقی است که برآورد حجم کار و در نهایت حق‌الزحمه حسابرسی براساس میزان خطر عدم کشف (که با حجم کار رابطه معکوس دارد) و یک سری معیارهای دیگر از جمله اندازه شرکت، بودجه سالهای گذشته و... صورت پذیرد، که با توجه به فضای رقابتی ایجاد شده، متأسفانه قسمت عمده‌ای از موسسه‌ها، بدون انجام اینگونه تشریفات و معمولاً بدون در نظر گرفتن عوامل ریسک در شرکت و تنها براساس دریافت یک سری اطلاعات کلی و محدود از شرکتها، به تعیین حق‌الزحمه اقدام می‌کنند و بدین صورت مرحله اول فرایند حسابرسی مبتنی بر ریسک انجام نمی‌شود.

واقعیت تلخ دیگری که رویه بیشتر موسسه‌ها در حال حاضر بر این پایه قرار دارد، این است که عملیات حسابرسی را در کمترین زمان ممکن و پایین‌ترین قیمت تمام‌شده به انجام برسانند و در این راه قاعدتاً از هرگونه اقدامات غیر ضروری که باعث افزایش زمان و در نهایت قیمت تمام‌شده کار حسابرسی شود، صرف نظر می‌کنند.

قضیه مشابه این داستان است که روزی مردی از کنار جنگلی می‌گذشت متوجه شد عده‌ای مشغول اره کردن درختان هستند، پس از کمی تأمل پی برد که آنها به سختی درختان را اره و قطع می‌کنند. کنجکاو شد و از سرپرست آنها پرسید چرا به این سختی درختان را اره می‌کنید؟ سرپرست پاسخ داد: "برای اینکه اره‌ها کند شده‌اند و به سختی درختها بریده می‌شوند." بار دیگر پرسید پس چرا اره‌ها را تیز نمی‌کنید؟ گفت: "برای اینکه وقت

و تعیین خطرهای مربوط به طراحی یا اجرای هر کدام از آنها، در نهایت خطر کنترل داخلی برای هر چرخه به‌طور جداگانه به راحتی محاسبه می‌شود. همچنین با ورود دیگر داده‌های مورد نیاز از قبیل نسبت‌های مالی یا مانده اقلام حسابها در سال قبل و سال جاری، برآورد خطر عدم کشف ناشی از بررسی تحلیلی (APR) توسط نرم‌افزار انجام می‌شود. در نهایت با جمع‌بندی کلیه عوامل و داده‌های وارد شده در این نرم‌افزار، خطر عدم کشف آزمون جزئیات (TDDR) تعیین و براساس آن تعداد نمونه مورد نیاز با توجه مانده حساب و اقلام کلیدی آن محاسبه و پیشنهاد می‌شود که پس از بررسی به‌وسیله مدیر حسابرسی، تعداد نمونه‌ها تعدیل و آزمونهای محتوا براساس آن قابل انجام خواهد بود.

با استفاده از این شیوه، محاسباتی که در عمل توسط حسابرسان چند روز به طول می‌انجامید و حتی ممکن بود در برگیرنده اشتباهات فراوانی نیز باشد، در زمانی بسیار کوتاه و با دقت مناسبی انجام می‌گیرد. از این رو به‌طور قطع اگر نرم‌افزار جامع و کاملی که قابل فهم رده‌های مختلف حسابرسان باشد تهیه و در اختیار موسسه‌های حسابرسی قرار گیرد، قسمت

به‌طور قطع اگر

نرم‌افزار جامع و کاملی که

قابل فهم رده‌های مختلف

حسابرسان باشد

تهیه و در اختیار موسسه‌های

حسابرسی قرار گیرد

قسمت عمده‌ای از مشکلات موجود

در خصوص عدم به‌کارگیری

دستورالعمل جدید رفع خواهد شد

به کم کردن مقدار ساعت بودجه‌شده در کار حسابرسی می‌آورند. یکی دیگر از دلایل عدم استقبال مناسب از دستورالعمل حسابرسی مبتنی بر ریسک، ابهامات فراوان موجود در دستورالعمل است که به صورت بسیار خلاصه و بدون ارائه

نداریم اره‌ها را تیز کنیم، باید کلی درخت قطع کنیم. آن مرد در پاسخ گفت: "شما حاضر نیستید ۵ دقیقه وقت بگذارید و اره‌هایتان را تیز کنید تا سرعت کارتان بیشتر شود؟!" شاید اگر حسابرسان به این نتیجه برسند که استفاده از

شاید اگر حسابرسان به این نتیجه برسند که استفاده از

حسابرسی مبتنی بر ریسک می‌تواند در مجموع باعث

کاهش اوقات کار تیم حسابرسی و در نهایت افزایش

سودآوری موسسه در بلندمدت باشد

با این نگرش به‌گونه‌ای دیگر کنار بیایند

راهنمای به‌کارگیری مناسب و یا یک نمونه اجرایی شده در اختیار حسابرسان قرار گرفته که باعث سردرگمی و در نهایت واپس‌زدگی آن توسط حسابرسان می‌شود. برای مثال، برآورد مبلغ اهمیت یکی از اساسی‌ترین نقاط چالش این دستورالعمل است که به صورت کلی و بدون در نظر گرفتن زوایا و حالت‌های مختلفی که معمولاً در شرکتها اتفاق می‌افتد، انعکاس یافته است. زمانی که متوسط داراییها و فروش به‌عنوان مأخذ تعیین سطح اهمیت به‌کار گرفته می‌شود و مبالغ مزبور در برخی شرکتها فاقد تناسب لازم می‌باشند، باعث می‌شود در بسیاری موارد بندهای شرط که عملاً در تصمیم استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی موثر است در گزارش حسابرسی درج نشود. همچنین برای واحدهای اقتصادی کوچک نیز بسیاری از موارد پیش‌بینی شده در دستورالعمل قابلیت اجرایی شدن را نداشته و تدابیری در خصوص نحوه برخورد حسابرسان در اینچنین شرکت‌هایی اندیشیده نشده است.

شاید با تدوین یک دستورالعمل جامع و کامل توسط سازمان حسابرسی یا جامعه حسابداران رسمی ایران، این نقص نیز برطرف شود.

برخی مدیران قدیمی‌تر موسسه‌های حسابرسی نیز که بر پایه روشهای سنتی حسابرسی رشد کرده‌اند، تمایلی ندارند خود را با مفاهیم نوین حسابرسی وفق دهند و به اندازه کافی حاضر نیستند رده‌های پایین‌تر موسسه خود را نیز از طریق در

حسابرسی مبتنی بر ریسک می‌تواند در مجموع باعث کاهش اوقات کار تیم حسابرسی و در نهایت افزایش سودآوری موسسه در بلندمدت باشد با این نگرش به‌گونه‌ای دیگر کنار بیایند. اما بیشتر موسسه‌های حسابرسی، تعیین حدود رسیدگیها و تعداد نمونه‌ها را براساس تجربه‌های شخصی و بدون تعیین عوامل مختلف خطر حسابرسی انجام می‌دهند و برخی موسسه‌ها نیز تنها با قصد تکمیل پرونده و کسب امتیاز کنترل کیفیت مناسب، در مقاطع پایانی کار اقدام به مزین نمودن پرونده به حداقل محاسبات مورد نیاز برای تعیین خطرهای حسابرسی و حدود رسیدگیها می‌کنند.

یکی از دلایل این ناهنجاری را نیز باید در پایین بودن حق الزحمه‌های حسابرسی دانست که با توجه به فضای رقابتی ایجادشده، موسسه‌ها سعی در کاهش قیمت تمام‌شده و در نتیجه حق الزحمه حسابرسی به‌منظور حفظ صاحبکاران را دارند. این نکته نیز قابل تامل است که کاهش حق الزحمه قراردادهای حسابرسی، با توجه به عدم اعلام نرخهای ثابت و یکنواخت برای حق الزحمه رده‌های مختلف حسابرسی و در نهایت حق الزحمه قابل دریافت از صاحبکاران از سوی جامعه حسابداران رسمی برای موسسه‌های عضو رخ می‌دهد. در نهایت با توجه به افزایش دستمزد پرداختی به کارکنان موسسه طی سالهای بعد و عدم افزایش قابل توجه حق الزحمه‌ها، موسسه‌های حسابرسی روی

اختیار نهادن امکانات و تسهیلات لازم و اقدامات تشویقی و ترغیبی، درگیر این تغییر نگرش نمایند.

سازمان

آیا حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر می تواند موجب تقویت استقلال حسابرسی شود؟ آیا بالا بودن خطر ذاتی و خطر کنترل ممکن است در پذیرش حسابرسی تردید ایجاد کند؟

قوی اندام

یکی از دلایلی که حسابرس در اولین مرحله از فرایند حسابرسی که برنامه ریزی است، خطر ذاتی را در دو سطح صورتهای مالی و همچنین مانده حسابها و گروههای معاملات برآورد می کند، بدست آوردن اطلاعاتی به منظور پذیرش کار حسابرسی است. بدیهی است موسسه‌هایی که براساس بخشهای تجدیدنظر شده دستورالعمل حسابرسی عمل کنند در صورتی که بالا بودن بیش از حد خطر ذاتی (به گونه‌ای که نتوان به اظهارات مدیریت شرکت اعتماد و اتکا کرد) را تشخیص دهند، باید از پذیرش کار خودداری کنند. البته در واحدهای اقتصادی کوچک بیشتر اتفاق می افتد که حسابرس نتواند فعالیتهای کنترلی مناسب را شناسایی کند و ممکن است به این نتیجه برسد که روشهای حسابرسی لازم باید اساساً از جنس آزمونهای محتوا باشد. در اینگونه موارد حسابرس باید به این نکته نیز توجه کند که آیا در نبود کنترلها می تواند به شواهد حسابرسی کافی و مناسبی دست یابد یا خیر.

در رابطه با استقلال نیز شاید بهتر باشد اینگونه موضوع را مطرح کرد که در صورت برخورد حسابرس با خطر ذاتی یا خطر کنترل بیش از حد، باید از ادامه کار حسابرسی خودداری کند و در صورتیکه این اتفاق رخ ندهد می توان گفت استقلال نقض شده است.

سازمان

به نظر شما چه اقداماتی برای اجرایی کردن دستورالعمل حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر باید به عمل آید؟

قوی اندام

طبق بند ۹ آیین نامه راهکارهای افزایش ضمانت اجرایی و تقویت حسابرسی که در اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۸ به تصویب رسیده، پیش بینی شده که به منظور بالا بردن سطح کیفی، دقت و سرعت ارائه خدمات حسابرسی و بازرسی، سازمان حسابرسی مکلف است ظرف دو سال با تهیه و ایجاد

نرم افزارهای تخصصی لازم، به کارگیری نیروهای متخصص، فراهم نمودن تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری و دوره‌های آموزشی مربوط، شرایط لازم برای به کارگیری فناوری نوین در حرفه حسابرسی در کشور را فراهم کند. مشخص است که یکی از جنبه‌های فناوری نوین در حرفه حسابرسی همان حسابرسی با تاکید بر مدیریت خطر است، اما همانطور که مشاهده می شود به رغم گذشت بیش از ۴ سال از تصویب و ابلاغ آیین نامه مزبور، اقدام موثری از سوی سازمان حسابرسی برای انجام تکالیف یاد شده صورت نگرفته است. البته براساس تبصره ماده مزبور، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور موظف شده برای تأمین منابع مالی لازم، یاری لازم را از جمله پیش بینی اعتبار مورد نیاز از محل منابع عمومی دولت به عمل آورد، و شاید دلیل عدم انجام چنین اقداماتی، عدم تخصیص بودجه و فقدان منابع مالی بوده است.

همچنین براساس ماده ۱۰ آیین نامه یاد شده، به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیز وظیفه داده شده تا در راستای ارتقای کیفی حسابرسی و توجه به نیازهای کشور، در برنامه‌های آموزش دانشگاه‌ها در زمینه حسابداری و حسابرسی تجدیدنظر کند. در این مورد نیز می بینیم تغییرات قابل توجهی در سرفصلهای درسی دانشگاهها و مراکز آموزش عالی روی نداده، و حتی درس حسابرسی سیستمهای کامپیوتری که به وسیله دفتر مطالعات و آموزش نیروی انسانی سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی از سال ۱۳۸۶ به سرفصلهای درسی واحدهای دانشگاه مزبور افزوده شد، با استقبال چندانی از سوی مدرسان دانشگاهها مواجه نشد.

به نظر می رسد افزودن مباحث نوین حسابرسی در چارچوب سرفصلهای درسی دانشگاهها، و همچنین ارائه یک دستورالعمل اجرایی و کامل از سوی مراجع ناظر بر حرفه همراه با برگزاری دوره‌های آموزشی، می تواند شروع خوبی برای ایجاد تحول در حرفه باشد که با استفاده از امکانات نرم افزاری در موسسه‌ها نتایج بسیار قابل قبولی را برای جامعه در بر خواهد داشت.

سازمان

بابت فرصت مغتنمی که برایمان در انجام این گفتگو

فراهم آوردید بسیار سپاسگزاریم.

